

Vaqf Osmanlı

sərbəst şeir yazan gənclərin yaradıcılığının əsas enerji mənbəyi oldu" (s. 241-242).

"Prof. Dr Ali Kafkasyalı Hoca-mızın fərqli bir baxış bucağı"(Binali Yıldırım) Nazim Hikməti "solçu" kimi qınayanlara tutarlı sübut və dəlillərlə cavab verməsidir.

Bəs söz və düşüncə adamları Nazim Hikməti necə duyur və görürdülər?

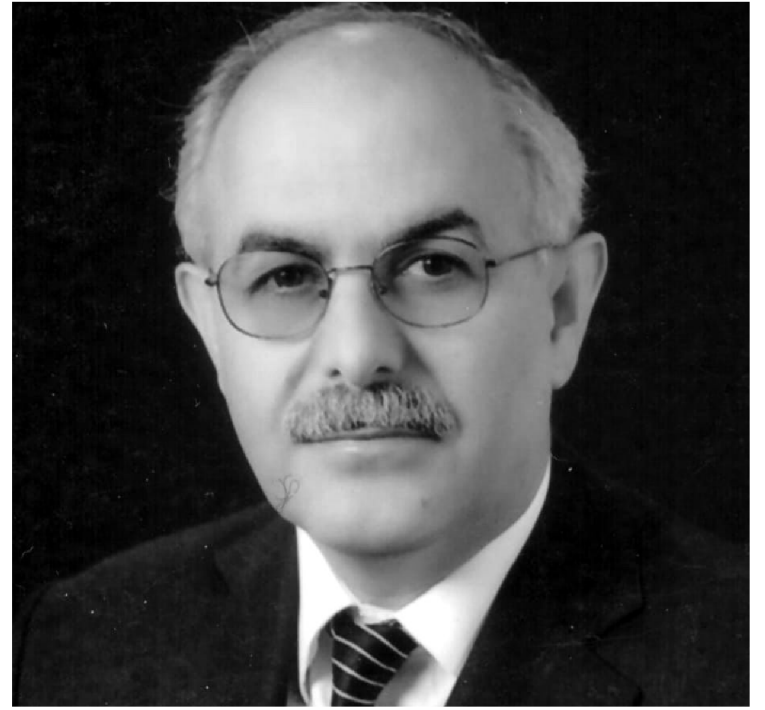
Türk yazar və düşüncə adamı Cemil Meriçə görə, Nazim Hikmət Türk şeirini saray bataqlığı-

isə "Türkçə və Türklük" rəmziydi" (Fikrət Qoca, Azərbaycanın Xalq şairi, s. 269).

"*Türkdü və millətine sonsuz sevgisi vardı, amma heç bir millətə də aşağılamazdı. Qırx il boyunca bir qasırga halında iyirmiinci yüzil şeirinə daxil olmuşdur (Aleksandr Simonov, s. 269).*

"*Nazim tarixin ona verdiyi rolu oynadı. Və bu rolu dahiyana oynadı" (Yevgeni Yevtuşenko, s. 121).*

Ali Hoca şairin Böyük Türkcülüynün dürlü-dürlü anlarını önə çəkərək bildirir ki, 1957-ci ildə Nazim Hikmət Moskvadan

Prof. Dr. Ali Kafkasyalının "Böyük Türk şairi Nazim Hikmət və Türk Dünyası" monoqrafiyası üzərinə fikir gəzintiləri

(əvvəli ötən sayımızda)

Azərbaycan Nazim Hikmətin ikinci Vətəni, bütün Avropanı gəzib dolaşsa da, Bakı ən munis, doğma şəhəridir. Şair dəfələrlə Bakıda olub, XX yüzil Azərbaycan ədəbiyyatının nəhəngləri ilə görüşüb, qardaşlaşıb, müxtəlif poeziya məclislərində çiyin-çiyinə dayanıb, şeirləri ilə oxucularının ürəyini fəth edib. Təsədüfi deyil ki, çoxları onu həm də Azərbaycan şairi hesab edir. "Kərəm kimi yanaların" təşəbbüsündən - mənəvi susuzluğundan, işıq axtarışından söhbət düşəndə birinci növbədə Nazim Hikmət xatırlanır:

**Mən yanmasam,
sən yanmasan,
biz yanmasaq,
necə çıxar qaranlıqlar
aydınlığa...**

"Günəşi içənlərin türküləri" məhz belə olur - onların yanar qəlbi kimi alovlu və səmimi...

Kitabda Ali bəy bir tarixi faktı işıqlandırır - Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) tələbəsi Teyub Qurbanovun 1957-ci ildə "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinin 19 oktyabr sayındakı şeirinin fotosəklini monoqrafiyaya əlavə edib. Şeirində gənc tələbə əmin-dir ki, Nazim Hikmətin ağ saçları Türkiyənin sabahından, ağ gündəndən müjdədir. Xalqımızın genci də, ağsaqqalı da, ağbirçəyi də belə inanırdı Nazim Hikmətə. Savaş, barış, özgürlük şairinin şəxsiyyəti, keçməkeşli həyat yolu Türk xalqlarının gənclərinə örnək idi və həmişə olacaq.

Ali bəy BDU-nun müəllimi, ədəbiyyatşünas alim Məti Osmanoglu'nun Nazim Hikməti dəyərləndirməsinə diqqət yetirir:

"*Nazim Hikmətin o illərdə (1950-ci illər) Sovet idarəçiliyi altında Türklərin mənəvi birliyi və köklərinə qayıdışı yolunda böyük işlər gördüyü tarixin bir gerçəkliyidir... 1930-cu illərdə sarsılan və parçalanan Türklüyü, 1950-ci illərin sonlarında Nazimlə yenidən canlanmış, Sovetlər Birliyi nəzarətindəki Türklüyün ədəbiyyatında yeni bir şeir axını ortaya çıxıb bir araya gəlməyə, Türk dilinin havası əsməyə başlamışdı.*

1960-cı illərdə Azərbaycanda yeni şeir axınının öncüsü (qabaqcıl, pioner) Nazim Hikmətdi. Nazim Hikmətin yaradıcı təcrübəsi o dövrdə ədəbiyyata gələn yenilikçi şairlərin, xüsusilə də

dan və Avropa müstəmləkəçiliyindən qurtaran poeziya nəhənglərindən biridir.

"Min illik Türk şeirinin sənətkarlarından birinə, Türk dilinin

Bakiya şair Məmməd Rahimin 50 illik yubileyini qutlamaq üçün göndərdiyi teleqramda özlerinin, xalqlarının, dillərinin qardaşlığını vurğulayır.

möcüzələr yaradan ustalarından birinə biganə qalıb bu ədəbiyyatı, bu dili necə sevmək olar, bilmirəm. Bəzi solçular ifrata varıb Nazimi yalnız və yalnız bir "kommunist" olaraq dəyərləndirir, bənzər şəkildə bəzi sağçılar da ümümillikdə onun əsərlərinin estetik dəyərini azaltmaq, hətta yox saymaq üçün səy sərf edirlər və onun yazdıqlarından çox zəif şeirləri, sırf ideoloji yaxınlığına görə Nazimdən üstün tuturlar" (Anar, Azərbaycanın Xalq yazıçısı, s. 266).

Nazim Hikmət Türkiyədəki solçular üçün "kommunizm" rəmziydi, bizim üçün - Azərbaycanlılar və bütöv Türk dünyası üçün

Sovet dönməndə - kommunist rejiminin qılincinin hər iki tərəfinin kəsən vaxtlarında belə teleqram və ismarıqların göndərilməsi, belə fikirlərin söylənilməsi üçün mütləq cəsarətli, qorxmaz, əqidəli, mübariz insan olmaq gərəkdir. Həmin teleqramda Nazim Hikmət Məmməd Rahimə arzula-yırdı: "Qardaş dildə, Füzulinin, Sabirin, Səməd Vurğunun dilində xalqımıza layiq şeirlər yazmanı, uzun illər yaşamanızı diləyirəm".

Bursada üç il yarım şairlə birlikdə həbsxanada yatan Orxan Kamal Nazim Hikmətin Türk dili haqqında söhbətini belə xatırlayırdı: "Dildə ölçü xalq olmalıdır.

Xalqın yadırgadığı, hər günkü danışılarda istifadə etmədiyi sözləri qəbul etməməyə xüsusi diqqət edilməlidir".

Ali bəy anladır ki, Nazim Hikmət Türk dilinin keşiyində sayıq dayanan əsgəriydi.

Unutmayaq ki, ana dili ana laylasıdır, nəvazişidir, ata öyüdüdür, qürurudur. Namusdur, qeyrətdir. "Namusu ilə alver edən heç vaxt varlanmaz" (Luk Vovenarq). Azərbaycanın ünlü filosofu, Asif Atanın Mütləq İnam öyrətinin davamçısı Safruha görə, "heç kəsin ikinci anası olmadığı kimi, heç kəsin ikinci ana dili də olmur. Başqa sözlə, nə ana nömrə (sıra) götürür, nə də ana dili".

Bu Ali Hoca'nın dəyərli elmi araşdırma və çalışmalarıdan çıxardığım nəticədir. Bir də, axı yaxşıların qədrini bilməsək, ona sahib çıxmaq istəyənlər, onu özününkü etmək istəyənlər, tamahına düşənlər çox olar. Bunu son 30-35 ildə ermənilərin Oğuz Türklərinə xain münasibətləri aydın göstərdi. Ona görə də Ali bəy Çilinin böyük şairi Nerudanın ünlü qəzetçi yazar Zekeriya Sertelə Nazim Hikmət haqqında dediklərini xüsusi vurğulayır: "Bu adamın qədrini bilin"...

Nazim Hikmət öz avtoportretini sözlə belə çəkib:

**Mən bir insan,
Türk şairi Nazim Hikmət mən.
Mən təpədən dırnağa insan,
Təpədən dırnağa böyük həsrət və ümiddən ibarət mən.**

Nazim Hikmət üsyankar idi, qanlı kəfəni hər an bədənində hiss edirdi, ancaq əqidesini heç bir qorxuya təslim edə bilməzdi. Ali Kafkasyalı yazır:

"Türkiyə Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının 25 iyul 1951-ci il tarixli qərarıyla Nazim Hikmət yurddaşlıqdan (vətəndaşlıqdan) çıxarılır. Bu xəbər Sovet mətbuatında yer alır. Nazim Hikmət "Literaturnaya qazeta" müxbirinə verdiyi bəyanatda bu qərarı belə dəyərləndirir:

"Xalqımı təmsil etməyən, xalqımı Amerikalı imperialistlərə satan hökumət məni Türk vətəndaşlığından çıxarma haqqına sa-

hib deyildir: qərarı qeyri-qanuni-dir.

Mən Türk xalqının övladıyam və dünyada heç bir güc məni xalqımdan ayıra bilməz.

Mən həyatım boyunca Vətənimin müstəqilliyi üçün, xalqımın xoşbəxtliyi üçün savaşırdım və sülh üçün, ölkəmi Amerika imperializminin xidmətçilərinin əlindən almaq üçün savaşımağa davam edəcəyəm" (s. 92).

Budur, el, millət, Vətən naminə "Kərəm kimi yana-yana" bir ömür həsr edənlərin iradəsi, əzmi, dəyanəti!

Ali bəy üçün insanlıq, mərhəmət, humanizm, qayğı və diqqət nə olduğunu gören, bilən biri kimi deyirəm ki, bu fikirlər onun zəngin mənəvi dünyasından, şəxsiyyətinin bütövlüyündən irəliləyir, onun insanlıq, bəşəriyyət, yaşam və fəaliyyət leytmotividir:

"Barışın savaşı Nazim insana olan sevgisini və inamını oğluna yazdığı bir məktubda belə şərh edir:

"Toxuma, torpağa, dənizə inan; insana inan hamısından öncə. Quruyan budağın, sönmən ulduzun, şikəst heyvanın kədərini duy, hamısından öncə də insanın. Sevindirsin səni nemətlərin bərkəti, sevindirsin səni qaranlıq və aydınlıq, sevindirsin səni dörd fəsil, amma hamısından öncə sevindirsin səni insan".

Nazim Hikmət gerçək anlamda insanlıq üçün çalışan, kimsəyə laqeyd olmayan və kimsəni istismar etməyən, özünü insanlığa xidmətə həsr etmiş bir şəxsiyyətdir.

Bütün bunlara əsaslanaraq, Nazim Hikmətin ürəyi elində, sözü dilində bir şəxsiyyət olduğunu söyləyə bilərik" (s. 132).

Ali Kafkasyalı düşünür ki: "O, Türk olmasaydı, xüsusilə Türkcəni Türkcə görə və Türkcə yazmasaydı, şərafətləndirilirdi. O, insanları qul olmağa, köləliyə çağırırdı, saray şairi edilirdi, əsərləri qızıl su ilə yazılırdı. O, xalqın yanında, haqqın, ədalətin, özgürlüyün tərəfində olmasaydı, saxta vətənsəvərlərin, yalancı millətsevərlərin hədəfinə tuş gəlməzdi" (s. 133).

(ardı gələn sayımızda)